

Splnomocnenec vlády SR pre najmenej rozvinuté okresy Anton MARCINČIN sa zaoberá aj možnosťou reforiem, ktoré by priniesli zlepšenie podmienok práce a života na vidieku. A naozaj je čo riešiť. Posúďte z rozhovoru pre Parlamentný kuriér, ktorý pripravila redaktorka Anna Komová.

Menej rozvinuté okresy a poľnohospodárstvo Slovenska

Ako hodnotíte životnú úroveň v menej rozvinutých okresoch, do akej miery dominuje a čo by mohol priniesť rozvoj poľnohospodárstva v tom najširšom význame?

Je veľký rozdiel medzi číslami (štatistikami) a skutočnosťou, a zároveň je aj veľký rozdiel medzi kvalitou životnej úrovne obyvateľov toho istého regiónu. Inými slovami, životná úroveň v okolí Prešova alebo Košíc môže byť v mnohom vyššia ako v Bratislave, pokiaľ ide o kvalitu bývania, prírodu, či rodinné a medziľudské vzťahy. Samozrejme, dôležitým problémom je dostupnosť a kvalita pracovných príležitostí. Ponuka pracovných miest zďaleka nemusí odrážať kvalitu pracovnej sily, prípadne je vyslovene nadviazaná na minimálne mzdy. Zároveň je však v týchto regiónoch obrovský rozdiel v kvalite bývania a života od najmodernejších výdobytkov až po takpovediac kamenné obdobie, a to aj v rámci jednej obce.

Dôležitou odpoveďou na rozvoj regiónov je pôdohospodárstvo, keďže dokáže spojiť dostatok kvalitnej zeme, výhodné podnebie a pracovnú silu do produktov s vysokou pridanou hodnotou, ako sú zdravé potraviny, ale aj rozvoj cestovného ruchu a formovanie krajiny. Napríklad v Poľsku až 11 % pracujúcich nachádza prácu v pôdohospodárstve, v Rakúsku 4 %, ale u nás len 3 %. K týmto číslam treba pripočítat potravinársky spracovateľský priemysel, tvár krajiny, vytvorené pracovné miesta v cestovnom ruchu a úžitok zo zdravých potravín a pobytu na čerstvom vzduchu pre zdravie populácie.

Zároveň chcem spomenúť význam regulácií, ten si môžeme uvedomiť pri pohľade na svojpomocne postavené domy mladých a aktívnych rómskych rodín, kvôli ktorým sa zadlžili mikropôžičkou. Keď si naši rodičia a prarodičia stavali v prvej polovici minulého storočia svoje chudobné domy, mali šťastie, že prísne regulácie ich stavby nepredražovali, a tým ich nevzdalovali od decentného bývania a hlavne ďalších možností na trhu práce a

vo vzdelávaní ďalšej generácie. Mám teda na mysli obrovský rozdiel medzi všeobecným blahom, v tomto prípade napr. šetrenie energiami vďaka prísny predpisom, a individuálnymi nákladmi, ktoré musia zdieľať hlavne mladí a ktoré ubíjajú hlavne chudobných.

V čom by sa malo zlepšiť podnikateľské prostredie v oblasti poľnohospodárstva aby sa práve v spomínaných okresoch oplátilo zaoberať poľnohospodárstvom?

Pokiaľ ide o regulácie, musíme oddeliť čo je európske a čo je naše. Musíme sa prestať vyhovárať na Brusel a začať využívať dostupné zdroje pre úžitok Slovenska, znížovanie sociálnych rozdielov a prístup k zdravým potravinám. Čiže jednu oblasť je využívanie financií zo spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ a druhou sú regulácie, ktoré, zdá sa, idú nad rámec povinných európskych miním, a tým robia našich výrobcov neschopných konkurovať zahraničným firmám. Preto vo výsledku nemáme slovenské potraviny a konzumujeme odpad zo zahraničia. Zdá sa, že tieto naše regulácie, možno dobre mienené, zabíjajú odvetvie a zdravie obyvateľov a zaslúžili by si pozorný audit a revíziu.

V dvanástich okresoch vidíme jednak záujem miestnych o chov dobytka a pestovanie ovocia a zeleniny, rovnako aj o ich spracovanie. Máme aj príklady kvalitných slovenských potravín, ktoré sa vyvážajú do zahraničia, ale akoby skôr napriek našim domácim politikám a inštitúciám, než vďaka ich aktívnej podpore. Vidíme rovnako záujem aj obcí, miest a regiónov využívať domáce a miestne potraviny v svojich zariadeniach a tým zabezpečovať za tie isté peniaze domáca, a nie zahraničnú zamestnanosť. Vidíme aj to, že to nefunguje a asi je načase, aby sme jasne predstavili medzirezortný plán na naštartovanie zamestnanosti a rozvoj vidieka.

Akčné plány obsahujú aj úlohu zriadiť odbytové združenia a klastre pre menších výrobcov, aby mohli zabezpečovať neprerušovanú dodávku potravín, a odporúčania pre verejnú obstarávanie, aby preferovalo zdravé a miestne pred zdravím nebezpečným. Na tieto činnosti sú aj vyčlenené finančné podpory vo forme regionálneho príspevku, preto verím, že pôdohospodárstvo sa na vidiek čoskoro vráti.

Do akej miery sa dá udržať životaschopnosť jednotlivých oblastí vidieka s príspevom štátu a finančnou podporou?

Na prvom mieste nie je finančná podpora, ale miestna iniciatíva. Bez miestnych sa nedá urobiť miestny rozvoj a len čakať, že peniaze vyriešia všetko je veľmi krátkozraké. Zároveň si povedzme, že vždy budú medzi regiónmi existovať rozdiely, ľudia budú naďalej migrovať za prácou a kapitál bude prúdiť z rozvinutejších do menej rozvinutých regiónov. Otázkou však je, či vieme využiť rozvo-

jový potenciál týchto okresov tým, že im umožníme rozvoj jednak pozitívnou diskrimináciou tam, kde sme ich znevýhodnili inými politikami. Už teraz sú zaostávajúce okresy zvýhodnené podmienkami na poskytnutie investičného stimulu, metodologickou pomocou a reagovaním na spätnú väzbu z týchto regiónov zjednodušaním regulácií a lepším využívaním EŠIF. Zároveň nehovoríme o udržaní životaschopnosti, ale skôr o naštartovaní rozvoja v týchto regiónoch s využitím miestnych zdrojov, ľudských, kapitálových a pôdy.

Čiže, nemyslím si, že ideme niečo nasilu udržiavať, skôr, že potrebujeme naštartovať to, čo sme zanedbali, pričom prirodzený vývoj bude pokračovať, či už vo forme sťahovania sa za prácou, ktoré je intenzívne napriek populárnym mýtom expertov, alebo vo forme prílevu súkromného kapitálu vďaka postupnému zlepšovaniu infraštruktúry.

Kto dozerá na rozvoj vidieka, napríklad na modernizáciu a podporu poľnohospodárstva?

Z hľadiska kompetencií ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka, ale, samozrejme, dôležité úlohy má obec a VÚC, podnikatelia v tomto odvetví atď. Mám pocit, že v tejto inštitucionálnej oblasti je priestor a potreba väčšej integrácie regionálneho rozvoja všeobecne aj s nadviazaním na plánovanie investičných zdrojov. Chceme zároveň zdôrazniť, že si veľmi vážim pozitívny prístup ministerky pôdohospodárstva, keďže moja úloha je koordinačná, kým obsahové veci, poznatky a riešenia sú na jej ministerstve.

Dôležité je, aby vidiek bol vidiekom a nie skupinou obydľí bez previazanosti na chotár, lebo ten vlastný, alebo v prenájme obhospodaruje moderný zemepán. Toto plodí nezamestnanosť, zaostávanie, sociálno-patologické javy so samozrejým negatívnym účinkom na verejné financie. Dôležité je, aby ľudia na vidieku najmä v týchto odlahľých regiónoch mali možnosť žiť spokojný život.

V čom sú eurofondy pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka prínosom a prečo sú vlastne nevyhnutnou zložkou rozvoja?

Existuje mnoho názorov, že zrušenie spoločnej poľnohospodárskej politiky by našim poľnohospodárom len pomohlo. Každopádne máme fondy, majú ich aj konkurenti našich výrobcov, a preto je otázkou, či ich vieme využiť tak, aby sa zvyšovala naša konkurencieschopnosť, alebo konkurencieschopnosť zahraničných výrobcov. Obávam sa, že náš nedostatok plánovania a koordinácie zvýhodňuje skôr zahraničie, ktoré nakupuje naše technické plodiny a predáva nám techniku a svoju zamestnanosť a pridanú hodnotu v podobe ovocia, zeleniny, mäsa a výrobkov. My sme žiaľ za posledných dvadsať rokov uverili, že poľnohospodárstvo nepotrebujeme, alebo, že sa s niektorými javmi nedá nič robiť – ako napríklad s vývozom drevnej hmoty

do zahraničia. Nabehli sme na systém, keď na jednej strane sme vzali prácu našim ľuďom, zvlášť mladým a nižšie kvalifikovaným, naše zdroje vyvážame lacno a potom drahú kupujeme dennodennú obživu. Platíme za ňu tým, čo si zarobíme pri výrobe áut. Obávam sa, že to nie je dlhodobý udržateľný model, ani nesvedčí o veľkej prešpekulovanosti tvorcov slovenského hospodárskeho zázraku, tatranského tigra. Nie, všetci nebudeme sedieť za počítačmi, ani nebudeme vyrábať autá, ani

nebudeme pracovať v sociálnych službách, vždy tu bude niekto, kto by nám rád zabezpečil zdravé potraviny, a to je dobre.

Môže byť práve poľnohospodárstvo pre rozvoj málo rozvinutých okresov na Slovensku podstatné? Aké sú možnosti?

Samozrejme, keďže veľká časť uchádzačov o zamestnanie má nízke vzdelanie a z ekonomického hľadiska je cena ich pracovnej sily pre spoločnosť

zlacnená o súčasné sociálne dávky a ďalšie úspory verejných financií vyplývajúce z ďalších nákladov vyvolaných nezamestnanosťou.

Každopádne je veľmi pozitívne, že tejto otázke sa začala ešte za bývalej vlády venovať veľká pozornosť a výsledkom sú už aj niektoré zmeny legislatívy, nastavenia inštitúcií a hlavne vypracovanie a schválenie dvanástich akčných plánov, podľa ktorých možno koordinovať rozvojové aktivity počas nasledujúcich piatich rokov.

Životné prostredie a poľnohospodárstvo

Neraz sa môže zdať, že poľnohospodárstvo negatívne ovplyvňuje životné prostredie a neraz to tak je. No na druhej strane môže naopak podporovať udržateľnosť životného prostredia. To vtedy, keď ide o dosahovanie rovnováhy, v ktorej pomáha práve spoločná poľnohospodárska politika. Podrobnejšie v nasledujúcom rozhovore s poslankyňou NR SR a členkou Výboru pre pôdohospodárstvo a životné prostredie Evou ANTOŠOVOU a redaktorkou Parlamentného kuriéra Annou Komovou.

čas leta, čo spôsobuje riziko sucha, zvyšovanie pôdnej erózie, narušenie vegetačného obdobia a potenciálne zmeny výmer a druhov pestovaných plodín. Na tieto zmeny nutne reaguje aj samotný PRV.

Zmierňujúce opatrenia pri riešení klimatickej zmeny sa týkajú obmedzenia emisií v poľnohospodárstve a lesnom hospodárstve, ktoré pochádzajú z hlavných činností, ako je napríklad živočíšna výroba a používanie hnojív, ale aj zachovania záchytov oxidu uhličitého a zvýšenia sekvestrácie oxidu uhličitého s ohľadom na využívanie pôdy, zmenu využívania pôdy a odvetvie lesného hospodárstva.

V súčasnosti majú poľnohospodári možnosť uchádzať sa o nenávratný finančný príspevok v rámci rôznych opatrení Programu rozvoja vidieka (PRV) na roky 2014 – 2020 pod spoločným názvom „Agroklimatické opatrenia“. Farmári ďalej môžu na svojich farmách využívať spôsoby obhospodarovania, ktoré zodpovedajú tzv. zazeleňovaniu a šetrnému obhospodarovaniu ornej pôdy. Na to sú nadviazané aj priame platby podľa platnej legislatívy. Životnému prostrediu je naklonené aj ekologické poľnohospodárstvo vo všetkých jeho formách a taktiež integrovaná produkcia.

Dôležitým problémom v budúcnosti bude problematika organických hnojív a nevyhnutnosť zaoberať sa s ich nakladaním. Z hľadiska zmeny klímy bude potrebné dosiahnuť povinnosti zapracovať ich do pôdy ihneď po ich aplikácii na pôdu. Do ovzdušia sa tým dostáva veľké množstvo dusíka, ktoré by malo zostať v pôde. Takto naopak prispieva ku zvyšovaniu emisií z poľnohospodárstva. Treba sa upriamiť aj na hospodárenie s pôdou z celospoločenského hľadiska a snažiť sa minimalizovať zástavbu poľnohospodárskej pôdy, najmä takej, ktorá je pod závlahou. Zastavovaním polí prichádza k znehodnocovaniu závlahových, ako aj odvodňovacích systémov, ktoré sú pri zmenách podnebia na jednej strane také potrebné pre správne fungovanie rastlinnej výroby, a na druhej strane napomáhajú prirodzenej obrane pred povodňami.

SPP je však problematická z dôvodu prevažovania formalít nad praktickým prínosom. Spo-

ločná poľnohospodárska politika sa síce dlhé roky deklaruje ako spoločná, ale Slovenská národná strana má názor, že mala by byť aj rovná v rámci EÚ. Aj to je jedným z dôvodov, prečo si myslíme, že EÚ je zrelá na reformu.

Možno aj ekologizácia by mohla výraznejšie zvyšovať účinok na kvalitu životného prostredia?

Nepochybné áno. Na ekologizáciu vo väzbe na zlepšovanie kvality životného prostredia je zameraná priorita – obnova, zachovanie a posilnenie ekosystémov, ktoré súvisia s poľnohospodárstvom a lesným hospodárstvom.

Realizuje sa prostredníctvom opatrení PRV SR 2014 – 2020 – opatrení na poľnohospodárskej pôde a opatrení na lesnej pôde.

Opatrenia prispievajú k zachovaniu biodiverzity prostredníctvom ochrany živočíšnych druhov (dropa fúzatého, ochrany biotopov sysla pasienkového), vytvárania multifunkčných okrajov polí, podpory ochrany plôch poloprirodných a prírodných trávnych porastov, ako aj podpory integrovanej produkcie vybraných plodín, ktorá prispieva k zníženiu ohrozenia hnojivami a herbicídmi, a taktiež k ochrane proti erózií vybranými agrotechnickými opatreniami. Podpora bude smerovaná prioritne na územia Natura 2000.

Podporujú ekologické poľnohospodárstvo, ktoré má významný vplyv na biodiverzitu. Opatrenie platby v rámci NATURA 2000 podporí realizáciu osobitných metód hospodárenia na vybraných územiach Natura 2000).

Prispievajú k udržaniu hospodárenia v znevýhodnených územiach a tým aj k udržaniu poľnohospodárskej pôdy v dobrom poľnohospodárskom a environmentálnom stave.

K hlavným nástrojmi minimalizujúcimi zaťažovanie vôd látkami patria udržateľné systémy hospodárenia na pôde zamerané na hospodárenie s hnojivami, manažment ochrany rastlín, manažment hospodárenia s vodou, ktoré sa uplatňujú v ekologickom poľnohospodárstve a agroenvironmentálnych schémach.

Čím je možné prispieť zo strany poľnohospodárov k udržaniu a boju proti zmene klímy? Sú reformy súčasťou Spoločnej poľnohospodárskej politiky?

Zmena klímy a naliehavá potreba znížovania emisií skleníkových plynov vrátane transformácie ekonomík na nízkouhlíkové konkurencieschopné hospodárstvo členských štátov EÚ, ako aj potreba vykonania adaptačných opatrení na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy patria medzi politické priority SPP. Zmena klímy spôsobuje nárast zrážok počas zimného obdobia (hrozba záplav) a znížovanie po-